

SPORT KAO VANNASTAVNA AKTIVNOST U FUNKCIJI PREVENCIJE DRUŠTVENO NEPRIHVATLJIVOG PONAŠNJA DJECE I MLADIH

prof. dr Admir Hadžikadunić, prof. dr Elmedin Muratbegović, Ajlina Jaganjac

Izvorni naučni rad

SAŽETAK

Inspiracija za rad: Vannastavna aktivnost djece i mladih je nova kvaliteta u promišljanju škole i razvoja koje imaju za osnovni cilj doprinijeti odgojnoj funkciji škole, povezati je sa društvenom sredinom, razvijati kod učenika samostalnost, interesovanja, slobodu izražavanja i organizirano i kulturno provođenje slobodnog vremena. Danas se savremena škola ne može zamisliti bez razvijenog sistema učeničkih slobodnih aktivnosti. Vannastavna aktivnost je specifičan vid organizacije i izvođenja odgojnih i obrazovnih sadržaja u heterogenim područjima ljudske djelatnosti. Uključivanjem djece i mladih u organizirane i pedagoški vođene sportske aktivnosti izvan nastavnih i izvan školskih aktivnosti doprinosimo organiziranom korištenju slobodnog vremena djece i mladih i njihovom svestranom izgrađivanju ličnosti u kognitivnom, afektivnom i psihomotoričkom području.

Ciljevi rada: Cilj ovoga rada je uticaj sportskih aktivnosti na različite pojavne oblike devijantnih ponašanja djece i mladih, kao posljedice unutrašnjih i vanjskih faktora koji dovode do pojave društveno neprihvatljivog ponašanja.

Metodologija / dizajn: Za potrebe ovoga rada izvršili smo analizu stavova i mišljenja učenika srednjih škola sa područja Kantona Sarajevo. Ukupan uzorak činio je 250 učenika/ca iz 5 srednjih škola sa područja Kantona Sarajevo.

Ograničenja rada / istraživanja: Organizacija vannastavnih aktivnosti privlači pažnju mnogih istraživača, najčešće pedagoga, ali i onih iz oblasti medicine, psihologije, pa i kineziologije. Obzirom da je dostupnost istraživanja o uticajima sporta kao modela organizacije slobodnog vremena djece i mladih, i njegovog uticaja, prevencije na društveno neprihvatljivo ponašanje veoma oskudna ili čak nepostojeća, za potrebe pisanja ovog rada bili smo u mogućnosti konsultovati samo neka dosadašnja istraživanja koja upućuju na opštu problematiku organizacije slobodnog vremena, odnosno sadržaje, koja djeca preferiraju u toku vremena koje im ostaje nakon svakodnevnih školskih, porodičnih i drugih obaveza.

Rezultati: Na temelju izvršene analize došli smo do saznanja da sport kao vannastavna aktivnost može biti sredstvo rane prevencije društveno neprihvatljivog ponašanja na način da se organizovane sportske aktivnosti mogu iskoristiti u poboljšanju odnosa između djece i mladih i njihovom odnosu prema društvu i okolini.

Generalni zaključak: Poštivanje normi i vrijednosti društva, od ključnog je značaja za napredak društvene zajednice. Sport kao vannastavna aktivnost djece i mladih, zasigurno može pomoći u tome, s obzirom na činjenicu da u svakom sportu postoje pravila

koja se trebaju poštovati. Stoga, poštivanje pravila u sportu doprinijet će poštivanju pravila u društvu.

Mladi ljudi bavljenjem sportom, mogu upoznati druge mlade ljude sličnih stavova, što će doprinijeti boljoj socijalizaciji u društvu. Upoznavanje ljudi istih stavova i razmišljanja, utjecat će na mlade ljude u kontekstu da kao i njihovo društvo razmišljaju pozitivno i poštuju društvene vrijednosti i norme.

Opravdanost istraživanja / rada: Ovim radom pokušat ćemo ponuditi neka rješenja u cilju rješavanja problema društveno neprihvatljivog ponašanja djece i mladih, kao i problema maloljetničke delikvencije sa osvrtom na bavljenje sportom i sportskim aktivnostima. Aplikativna vrijednost ovog rada, ogleda se u činjenici da će ovaj rad moći poslužiti za dalja istraživanja na istu ili sličnu temu.

Ključne riječi: sportske aktivnosti, slobodno vrijeme, rana prevencija, maloljetnička delikvencija

SPORT AS AN EXTRACURRICULAR ACTIVITY IN FUNCTION OF PREVENTION OF THE SOCIALLY UNACCEPTABLE BEHAVIOR OF CHILDREN AND YOUTH

ABSTRACT

Reason for writing and research problem(s): Extracurricular activity of children and youth is a new quality in the contemplation of school development. Its primary objective is to contribute to the educational function of school and connect it with the social environment. Extracurricular activities develop the students' independence, interests, freedom of expression, organized and cultural leisure. Today, the modern school can not be imagined without a developed system of students' extracurricular activities. Extracurricular activity is a specific type of organization and performance of educational content in heterogeneous areas of human activity. The involvement of children and young people in organized and pedagogically guided sports activities, outside of teaching and outside of school activities, contribute to the organized use of children and youth free time. Also, it contribute their versatile building personalities in the cognitive, affective and psycho-motor area.

Aims of the paper (scientific and/or social): The aim of this paper is the impact of sporting activities on various forms of juvenile delinquency, as a result of internal and external factors that lead to the emergence of socially unacceptable behavior.

Methodology/Design: For the purposes of this paper we analyzed the attitudes and opinions of secondary schools students in the Sarajevo Canton. The total sample consisted of 250 students of 5 secondary schools in the Sarajevo Canton.

Research/Paper limitation: Organization of extracurricular activities attracted the attention of many researchers, mostly pedagogues, but also those from the fields of medicine, psychology, and even kinesiology. Considering that availability of research on the impacts of sport as the organization model for children and young people free

time, and its influence, and prevention of socially unacceptable behavior is very scarce or even nonexistent, for the purpose of writing this work we were able to consult only a few previous studies that point to general organizational issues of free time, that children prefer during the time that remains to them after school, including family and other obligations during the day.

Results/Findings: Based on the analysis, we have found that sport as an extracurricular activity may be an instrumentality of early prevention of socially unacceptable behavior, in a way that organized sports activities can be used to improve relations between children and youth, and their relation to society and the environment.

General Conclusion: The respect of society norms and values is crucial for the progress of the community. Sport as an extracurricular activity for children and young people can certainly help with that, considering the fact that every sport contains rules that need to be respected. Therefore, compliance with the rules of the sport will contribute to the respect of rules in society. Young people involved in sports, can meet other young people with similar attitudes, which will contribute to better socialization in the society. Meeting people which share the same attitudes and thinking, will affect young people, primary in the context of positively thinking and respecting social values and norms.

Research/Paper Validity: In this paper we will try to offer some solutions in order to solve problems of socially unacceptable behavior of children and youth, as well as the problem of juvenile delinquency, with emphasis on sports and sports activities. Applied value of this paper lies in the fact that it can be used for further research on the same, or similar, subject.

Keywords: Sports, Leisure, Early Prevention, Juvenile Delinquency

Uvod

U ljudskoj borbi za njegovu humanu egzistenciju, u doba automatizacije i informatizacije svih ljudskih aktivnosti i potreba, sport i sportske aktivnosti moraju dati svoj udio koji će stimulirati latentne snage ljudske spontanosti i stvaralaštva sa ciljem formiranja čovjeka kao slobodne stvaralačke ličnosti. Sportske aktivnosti nisu samo sredstvo korekcije čovjekovog biološkog integriteta i traženje ravnoteže sa automatizacijom i informatizacijom, već mora biti i način života područje stvaralaštva i potvrđivanja ličnosti. Za savremeno društvo postavlja se kao primaran problem da li su djeca i mladi otuđeni u čitavom sistemu savremene civilizacije, i da li će se moći oduprijeti pritiscima iste civilizacije u svoje slobodno vrijeme na način da ga upotrijebe na aktivan i suštinski način koji će im omogućiti da u slobodno vrijeme izraze i potvrde svoju ličnost kroz kreativno i aktivno izražavanje, ili će biti otuđene ličnosti koje žive u svijetu zabavne industrije, realiti programa, i reklamnih kampanja, čineći od njih dobru platformu za manipulativne aktivnosti. Savremeni čovjek, a posebice djeca i mladi ljudi otuđeni su u

savremenom svijetu, trošeći svoje slobodno vrijeme kroz „trošenje“ nogometa, igre na novi apstraktan način kao i kada kupuje neku robu.

Problem današnjeg vremena i uključivanje djece i mladih u tokove sportskih aktivnosti u njihovom slobodnom vremenu, jeste taj što mladi ljudi uglavnom odabiru aktivnosti koje ne zahtijevaju veliki napor, te veoma često gledaju TV ili igraju igrice, koje su nerijetko prepune nasilnog sadržaja. Čunović i Vuković (2004) su istražili koliko slobodnog vremena imaju mladi i na koji način ga upražnjavaju. Većina mladih ima 3-5 h slobodnog vremena dnevno. Studenti imaju najviše, a osnovci najmanje vremena za dokolicu. 73,1% mladih u slobodno vrijeme igraju kompjuterske igrice i sjedi za računarom, dok pozorište i kino često posjećuje 10,2 % mladih. Sportom se bavi oko 87 %. Međutim, isti broj omladine se dosađuje, spava i izležava se. Najveći broj njih se druži sa prijateljima (91,7 %), od čega 88 % u kafićima. Ovo istraživanje potvrđuje da oko 90 % mladih u slobodno vrijeme često i ponekad čita knjige i časopise, pri čemu se uočavaju razlike među spolovima (djevojčice to čine češće od dječaka). Prskalo (2007) je na uzorku od 287 učenika i učenica od 1.- 4. razreda osnovne škole utvrdio da samo 17 % ispitanika preferira tjelesnu aktivnost kao sadržaj slobodnog vremena, te da isto tako mali broj njih (13 %) stavlja predmet tjelesnog odgoja na prvo mjesto po značaju za njihov budući život, što svakako zavisi od uzrasta i spola, pri čemu starija djeca (4. razred) i dječaci procjenjuju čas tjelesnog odgoja kao značajan za budućnost, za razliku od mlađih učenika (1. razred) i djevojčica. Isto tako, Prskalo (2007) sugerise na stvarno zadovoljavanje potreba djece za tjelesnom aktivnošću unutar škole, obzirom da u vannastavnim aktivnostima sudjeluje samo 24% ispitanih učenika i učenica, a 64% njih te potrebe zadovoljava izvan ove institucije. Istraživanja dječijih motiva za bavljenjem sportom širom Amerike pokazuju da je „zabava“ razlog broj jedan, zatim slijedi potreba da se „nauče nove vještine“, „bude sa prijateljima“, doživi „uzbuđenje takmičenja“ itd. „Pobjeda“ je, također, navedena kao motiv, ali nije bila njihov razlog br. 1, kako to mnogi roditelji pogrešno vjeruju. (Bačanac, Petrović i Manojlović, 2009).

Djeca i mladi često nisu sposobni da slobodno upotrijebe svoje slobodno vrijeme, jer i korištenje slobodnog vremena određuje industrija kroz veoma sofisticirane kanale dostupne putem interneta, online servera i drugih multimedijalnih platformi. Njegovim ukusom i potrebama diktiraju drugi, i tako oni žele vidjeti, čuti i baviti se sa onim što je za njih već unaprijed pripremljeno, a da se pri tome ne vodi računa o stvarnim potrebama djece i mladih, već se isključivo vodi računa o profitu.

Izvorne sportske aktivnosti nisu samo sredstvo korekcije dječijeg biološkog integriteta i traženje ravnoteže sa industrijalizovanom i urbaniziranom sredinom, već je sport i način života, područje stvaralaštva i potvrđivanja ličnosti (Petrović, 1980). Sportske aktivnosti ne smiju biti korektivna funkcija koja je posljedica negativnosti savremene civilizacije, jer bi to značilo grubo sužavanje ljudskih vrijednosti sportskih aktivnosti, jer za sutrašnjicu je najvažnije da te aktivnosti moraju biti područje koje dopušta da se kreativnim izražavanjem, putem kretanja i ekspresijom omogući realizacija i potvrđivanje čovjekove ličnosti (Petrović, 1980).

Prema mišljenju mnogih pedagoga (Janković, 1969; Galić, 2003; Pehar, 2003; Prskalo, 2007; Karić i Grandić, 2010) sadržaj slobodnog vremena može biti u funkciji snažnog

odgojno-obrazovnog sredstva. Odgoj može otići u dvije krajnosti, te tako biti društveno prihvatljiv, ali i neprihvatljiv.

Pomaganje mladima u organizaciji i strukturiranju slobodnog vremena i njihovo uključivanje u kreiranje programa u slobodnom vremenu veoma je bitno i zadatak je svih odgojno – obrazovnih institucija, roditelja, nastavnika, profesora, trenera. Loše organizirano slobodno vrijeme djece i mladih dovodi do sve veće pojave nepoželjnih i društveno neprihvatljivih, delikventnih oblika ponašanja djece osnovnoškolske i srednjoškolske dobi, koja se manifestuje od povlačenja i depresiranja, preko zlostavljanja vršnjaka i nasilja, do upotrebe psihoaktivnih tvari i stimulansa (Hadžikadunić, 2012).

Sportske aktivnosti su sastavni dio školskog života učenika. U svakom školskom kolektivu djeluju brojne sportske sekcije, klubovi i društva. U lokalnoj zajednici sport također zauzima svoje posebno mjesto jer su zastupljeni raznovrsni klubovi i društva. Kako je sport način odrastanja i razvijanja psihofizičkih potencijala i sposobnosti. Svaki učenik treba biti član neke sportske grupe, školske družine ili sekcije (Ajanović i Stevanović, 2004).

Društveno neprihvatljivo ponašanje ili delinkvencija najjednostavnije se može definirati kao ono ponašanje koje podrazumijeva različite oblike antisocijalnog i društveno neprihvatljivog ponašanja djece (osoba do 14 godina) i maloljetnika (osoba od 14 do 18 godina) koja nisu u skladu s društvenim normama i zakonskim propisima (Kljajić, 2005).

Metodologija rada

Predmet ovoga istraživanja je sport kao vannastavna aktivnost djece i mladih a koji ima za osnovni cilj doprinijeti odgojnoj funkciji škole, povezati je sa društvenom sredinom, razvijati kod učenika samostalnost, interesovanja, slobodu izražavanja i organizirano provođenje slobodnog vremena. Danas se savremena škola ne može zamisliti bez razvijenog sistema učeničkih slobodnih aktivnosti. Sport kao vannastavna aktivnost je specifičan vid organizacije i izvođenja odgojnih i obrazovnih sadržaja u heterogenim područjima ljudske djelatnosti. Uključivanjem djece i mladih u organizirane i pedagoški vođene sportske aktivnosti izvan nastavnih i izvan školskih aktivnosti doprinosimo organiziranom korištenju slobodnog vremena djece i mladih i njihovom svestranom izgrađivanju ličnosti u kognitivnom, afektivnom i psihomotoričkom području. Cilj ovoga istraživanja je uticaj sportskih aktivnosti na različite pojavne oblike neprihvatljivog ponašanja djece i mladih, kao posljedice unutrašnjih i vanjskih faktora. Zadaci istraživanja se ogledaju u ispitivanju stavova, mišljenja maloljetnika iz srednjih škola na području Kantona Sarajevo o ulozi sporta u izgradnji samopouzdanja i prevencije agresivnog ponašanja. Osnovni skup uzorka ispitanika za potrebe ovoga istraživanja su 250 učenika/ca iz 5 srednjih škola sa područja Kantona Sarajevo, nad kojima je sprovedena anketa u vremenskom periodu određenim ovim istraživanjem odnosno u periodu juna 2015. godine. Za potrebe prikupljanja podataka na definisanom uzorku ispitanika, koristili smo se metodom anketiranja, tj. postupkom koji se temelji na upitniku koji nam može dati informacije o stavovima i mišljenjima definisanim u predmetu istraživanja. Obzirom da

je anketni upitnik proveden nad mladima do 18 godina, koristili smo pitanja zatvorenog tipa sa ciljem da dobijemo potpune odgovore. Za potrebe ovog istraživanja koristili smo namjerni uzorak. Dobijene rezultate smo analizirali, a nakon toga ih predstavili grafički. Rezultate smo obrazložili na osnovu stavova do kojih smo došli od strane ispitanika kao i podataka. Dobijeni rezultati analizirani su kroz prizmu izloženih polaznih teorijskih stavova i iskustava iz prakse. U svrhu dolaska do jasnih zapažanja, u analizi smo dali prednost tumačenju ukupnih rezultata nad tumačenjem pojedinačnih tvrdnji.

Rezultati i analiza rezultata

Grafikon 1. Spol ispitanika

Uvidom u grafikon br. 1, vidljivo je da je u ovom istraživanju uzorak ispitanika činio jednak broj muških i ženskih ispitanika. Procentualno po 50 % ispitanika je muškog i ženskog spola.

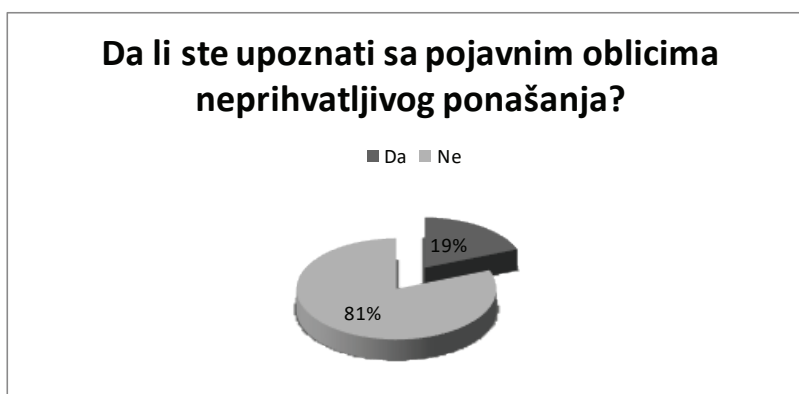
Grafikon 2. Starosna struktura ispitanika

Ukupan broj ispitanika podijeljen je u dvije starosne grupe, grupa 1: Od 14 do 15 godina (prvi i drugi razredi srednje škole), grupa 2: od 16 – 18 godina (treći i četvrti razredi srednje škole). Ukupan procenat ispitanika svrstanih u grupu 1 iznosio je 61 %. Grupu 2 činio je 39 % ispitanika od ukupnog uzorka.

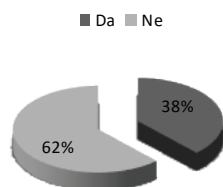
Grafikon 3. Bavljenje sportom

U grafikonu br. 3, prezentirani su procentualno izraženi odgovori na postavljeno pitanje – „Da li se bavite sportom u svoje slobodno vrijeme“. Analizom dobijenih odgovora, došli smo do informacija da najveći broj ispitanika njih ukupno 44 % se ne bavi sportom u svoje slobodno vrijeme niti u jednom od njegovih pojavnih oblika. Od ukupnog broja ispitanika prema datim odgovorima, njih 30 % se bavi rekreativno sportom u svoje slobodno vrijeme, dok se aktivno sportom bavi 26 % ispitanika.

Grafikon 4. Upoznatost sa oblicima neprihvatljivog ponašanja

**Da li škola kroz redovne nastavne obaveze
čini dovoljno kako bi se ovaj problem
riješio?**

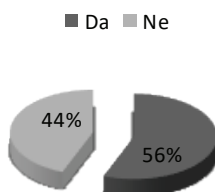

Grafikon 5. Uloga škole u rješavanju problema maloljetničke delinkvencije

Na postavljeno pitanje – „Da li ste upoznati sa pojavnim oblicima neprihvatljivog ponašanja kod djece i mladih“ (od pušenja, konzumiranja alkohola, duhana i marihuane do konzumiranja „težih“ droga, tabletomanije, izgladnjivanja, prejedanja, ovisnosti o medijima, brzinama, kladjenja i kartanja, brzih vožnji, vandalizma, sve do različitih vrsta (auto)destruktivnog ponašanja), njih 81 % od ukupnog uzorka ispitanika se izjasnilo da su upoznati sa različitim oblicima neprihvatljivog ponašanja, dok se 19 % ispitanika izjasnilo da nije upoznato sa ovim problemom, ili ga ne smatra relevantnim.

U grafikonu br. 5, vidljivo je da većina ispitanika smatraju, njih ukupno 62 %, da škola kroz programe redovne nastave ne čini dovoljno kada je u pitanju prevencija neprihvatljivog ponašanja djece i mladih, do se sa time ne slaže njih 38 %.

**Da li učestvujete u sportskim
vannastavnim ativnostima u školi?**

Grafikon 6. Bavljenje sportskim vannastavnim aktivnostima

U grafikonu br. 6, prezentirani su i procentualno izraženi odgovori na postavljeno pitanje – „Da li učestvujete u sportskim vannastavnim aktivnostima“. Analizom dobijenih odgovora, došli smo do informacija da najveći broj ispitanika njih ukupno 56 % učestvuje u sportskim vannastavnim aktivnostima. Od ukupnog broja ispitanika prema datim odgovorima, njih 44 % ne učestvuje u sportskim vannastavnim aktivnostima. Upoređujući dobijene podatke o bavljenju sportskim vannastavnim aktivnostima sa podacima o ukupnom bavljenju sportom definisanog uzorka, vidljivo je da je isti procenat mladih koji se bave sportom u svoje slobodno vrijeme sa onima koji učestvuju u sportskim vannastavnim aktivnostima u školi. Ovaj podatak nam govori, da mladi koji učestvuju u bilo kojim pojavnim oblicima sporta, vjerovatno i učestvuju u sportskim vannastavnim aktivnostima.

Grafikon 7. Uloga sporta u prevenciji društveno neprihvatljivog ponašanja

Kada govorimo o sportu kao vannastavnoj aktivnosti djece i mladih a koji ima za osnovni cilj doprinijeti odgojnoj funkciji škole, povezati je sa društvenom sredinom, razvijati kod učenika samostalnost, interesovanja, slobodu izražavanja i organizirano provođenje slobodnog vremena, uspjeli smo doći do slijedećih podataka. U grafikonu br. 7, prikazani rezultati anketnog pitanja koji se odnosi na ulogu sporta u prevenciji društveno neprihvatljivog ponašanja, gdje 71 % definisanog uzorka ispitanika smatra da sport ima veliku ulogu u prevenciji društveno neprihvatljivog ponašanja, dok njih 29 % se ne slaže sa navedenom konstatacijom. Također, veliki broj ispitanika smatra da sport ima uticaj na slijedeće konativne dimenzije čovjeka: Sport će omogućiti mladim ljudima da izgrade svoje samopouzdanje, njih 68 % , Sport će omogućiti socijalizaciju djece i mladih, njih 75 %, Sport će onemogućiti agresivno ponašanje djece i mladih, njih 71 % od ukupnog uzorka ispitanika. Na uzorku od 250 učenika i učenica (125 ženskog i 125 muškog pola), uzrasta od 14 do 18 godina, od 1. - 4. razreda srednjih škola sa područja Kantona Sarajevo, utvrđeno je da 44 % ispitanika ne preferira tjelesnu aktivnost kao sadržaj slobodnog vremena, dok 56 % ispitanika participira u različitim pojavnim oblicima tjelesne aktivnosti. Od ukupnog broja ispitanika 71 % stavlja sport kao vanna-

stavnu aktivnost koja ima preventivnu ulogu za društveno neprihvatljivo ponašanje. Isto tako 81 % ispitanika je upoznato sa pojavnim oblicima društveno neprihvatljivog ponašanja i da škola kroz programe redovne nastave ne čini dovoljno kada je u pitanju prevencija neprihvatljivog ponašanja, njih 62 %. Na osnovu izvršene analize dobijenih podataka, možemo konstatovati da sport kao vannastavna aktivnost djece i mladih može imati određenu vrijednost u prevenciji agresivnog i devijantnog ponašanja. Na osnovu stavova i mišljenja mladih sa područja Kantona Sarajevo, tjelesna aktivnost se može iskoristiti na pozitivan način, mogu se umanjiti strahovi, te može doći do poboljšanja odnosa djece i mladih ljudi prema društvu i okolini sa obzirom da se u bavljenju sportom, moraju poštovati pravila tog sporta.

Zaključak

Mnogi su faktori koji utječu na pojavu društveno neprihvatljivog ponašanja djece i mladih, krenuvši od siromaštva, nezaposlenosti mladih, političke situacije u državi, do odnosa u porodici. Veliki problem, predstavlja činjenica da mnoge strategije i programi samo govore o problemu društveno neprihvatljivog ponašanja djece i mladih, dok rijetko koji zapravo nešto i pokušava uraditi kako bi se taj problem riješio. Hadžikadunić i saradnici (2016) izvršili su istraživanje na osnovnom skupu uzorka ispitanika njih ukupno 100, koji su stanovnici općine Novo Sarajevo. Najveći broj ispitanika na pitanje koliko su zadovoljni učestalošću organiziranja sportsko-rekreativnih aktivnosti u općini Novo Sarajevo se izjasnio da nisu zadovoljni, čak 45 % . Nakon njih najviše je bilo onih koji su srednje zadovoljni, njih 32 % dok je najmanje bilo ispitanika koji su kazali da su veoma zadovoljni, samo 23 % .

Najkorisniji su zasigurno preventivni programi, koji problem pronalaze još u njegovoj ranoj fazi. Ne možemo sa sigurnošću tvrditi da će bavljenje sportom riješiti problem društveno neprihvatljivog ponašanja i maloljetničke delinkvencije na području Bosne i Hercegovine, niti je realno da to očekujemo. Cilj bavljenja sportom, odnosno cilj prevencije, jeste stalna akcija svih nivoa društvene zajednice da mlade ljude usmjeri na pozitivne stvari u životu, te da na taj način smanje pojavu društveno neprihvatljivog ponašanja i maloljetničke delinkvencije.

Slobodno vrijeme je posebno važno za djecu i omladinu, zbog mogućnosti ispoljavanja i razvoja kreativnosti. Ukoliko se djetetu i mladima ne dozvoljava kreativnost, oni će pronaći negativne i destruktivne načine da se izraze. Upravo zato su samoizražavanje i stvaralaštvo bitni faktori zdravlja. Postmoderni okruženje u kojem živimo stavlja djecu i mlade pred brojne krize i izazove. Mladi traže od porodice, škole, medija i drugih odgojnih faktora zanimljive i primjerene aktivnosti za zadovoljavanje svojih potreba i interesa. Ako ih oni nisu spremni pružiti, djeca i mladi tražit će odgovore na drugim mjestima, s vršnjacima sličnih interesa i motivacije. (Hadžikadunić, 2012).

Vannastavne aktivnosti imaju za osnovni cilj doprinijeti odgojnoj funkciji škole, povezati je sa društvenom sredinom, razvijati kod učenika samostalnost, interesovanja, slobodu izražavanja i organizirano i kulturno provođenje slobodnog vremena. Cilj vannastavnih aktivnosti je učenike navikavati za bavljenjem naukom, kulturom, umjetnošću,

tehnikom, proizvodnim radom, materijalnom proizvodnjom i sportom. Izbor sadržaja vannastavnih aktivnosti, treba da se zasniva na hronološkoj dobi i interesima učenika kao i opštem cilju odgoja i obrazovanja koji se odnosi na omogućavanje da svaki pojedinac postigne inividualni maksimum u nekom području za koje ima dispozicije i interese. Pri izboru sadržaja za pojedine oblike vannastavnih aktivnosti, treba voditi računa da korespondiraju, tj. da su povezani sa nastavnim predmetima, odnosno edukativnim područjima, ali da se njima ne udvostručava postojeći nastavni program, niti da se realiziraju na isti način kao da je u pitanju redovna nastava (Ajanović i Stevanović, 2004).

Sportskom igrom dijete rješava neki zadatak i to na stvaralački način, bez obzira što se neke igre odvijaju po pravilima. Dijete kroz igru prolazi originalna rješenja u nazigled bezizlaznim situacijama, čime obogaćuje svoju stvaralačku ličnost novim idejama. U vannastavnim aktivnostima, kakve se provode u školi i lokalnoj zajednici, sportske igre su složenije i podrazumijevaju članstvo u nekoj sekciji, klubu ili društvu. Sportske Igre se ne izvode po samoizboru svakog pojedinog učenika, nego su stvar dogovora u većoj skupini pa prevladavaju planirane i organizovane timske igre.

U prevenciji delikventnog ponašanja, uticaj sporta se manifestira kroz nekoliko važnih aspekata. To su prije svega: Prevencija nasilja kroz minimiziranje prilika u kojima nasilje može biti počinjeno, te smanjivanjem za činjenje prestupa; Jačanje samopouzdanja, samopostignuća i formiranja pozitivne slike o sebi kroz oblikovanje socijalno prihvatljivih modela ponašanja; Kanalisiranje agresivnog ponašanja ka pozitivnim, svrsishodnim aktivnostima; Razvijanje osjećaja pripadanja grupi i prihvaćanja društvenih normi; Prihvaćanje autoriteta kroz figuru vođe aktivnosti (trenera, instruktora) i shvaćanje uloge lidera; Kombiniranje sportskih vještina sa tehnikama savladavanja implusivnog ponašanja u kritičnim situacijama kroz poštovanje pravila.

Osim porodice, kao najvažnije odgojno-obrazovne institucije, škole kao i sportska udruženja kroz svoj nastavni program ili program rada udruženja trebaju sadržavati elemente pedagoškog usmjeravanja djece ka kvalitetnoj organizaciji slobodnog vremena. Nastavni predmet Tjelesni i zdravstveni odgoj ima predispozicije ovakvog odgojno-obrazovnog djelovanja i kao korektor već formiranih navika, znanja i iskustava koja omladina donosi prvenstveno iz svojih obitelji. Međutim, nerijetko se ta nastava svodi na tzv. tehnicizam i formalizam koji predstavljaju isticanje pojedinih pokreta i zadovoljavanje formi, umjesto funkcionalnosti. To je rad bez idejnosti, bez pedagoške osnovanosti i usmjerenosti. Tačnije, fizičkom radu se pristupa jednostrano, uz zanemarivanje njegove pedagoške problematike. Ovim putem se data oblast svela na razvijanje motorike i tehnike pojedinih pokreta (Vukasović, 1999).

Danas smo svjedoci da bosanskohercegovačko društvo ne može dati odgovor na složenu situaciju, kada je u pitanju povećanje neprihvatljivog ponašanja djece i mladih. Mnoge općine i kantoni, kao i nevladine organizacije kreiraju strategije kojima će se ovaj problem riješiti, ali one se uglavnom tiču uvođenja rigoroznijih sankcija za prijestupnike, dok se rijetko ko fokusira na prevenciju devijantnog ponašanja djece i mladih određenim strategijama koje će biti korisne za njih. Pored navedenog, sport će omogućiti mladim ljudima da izgrade svoje samopouzdanje, da shvate da nisu bezvrijedni, te da mogu doprinijeti društvu svojim ponašanjem, te da tim dobrim ponašanjem mogu

utjecati na mlađu populaciju, koja svoje idole traže u starijim generacijama.

Sport će mladim ljudima omogućiti da upoznaju druge ljude sličnih stavova, što će doprinijeti boljoj socijalizaciji mladih. Njihovo slobodno vrijeme će biti ispunjeno kvalitetnim aktivnostima, te neće doći do pojave devijantnih ponašanja. Sportske aktivnosti mogu imati stabilizirajući efekat na djecu i mlade, te će zasigurno doprinijeti pozitivnom razvoju ličnosti.

Poštivanje normi i vrijednosti društva, od ključnog je značaja za napredak društvene zajednice. Bavljenje sportom, zasigurno može pomoći u tome, s obzirom na činjenicu, koju smo već iznijeli, da u svakom sportu postoje pravila koja se trebaju poštovati. Stoga, poštivanje pravila u sportu doprinijet će poštivanju pravila u društvu. Mladi ljudi bavljenjem sportom, mogu upoznati druge mlade ljude sličnih stavova, što će doprinijeti boljoj socijalizaciji u društvu. Upoznavanje ljudi istih stavova i razmišljanja, utjecat će na mlade ljude u kontekstu da kao i njihovo društvo razmišljaju pozitivno i poštuju društvene vrijednosti i norme. Na ovaj način, mladi ljudi utječu jedni na druge, na pozitivan način, djelujući u skladu sa normama i u skladu sa zakonom. Kako bi se čovjek opredijelio za sport kao način života, savremeno društvo mu mora obezbijediti uslove u njegovom najranijem djetinjstvu, kako bi se formirale navike za sportom kao jednim od načina života.

LITERATURA:

- Ajanović, Dž., Stevanović, M. (2004). Metodika vannastavnih aktivnosti učenika. Grafik – komerc Jelah. (str. 84 – 85).
- Bačanac, Lj., Petrović, N., & Manojlović N. "Priručnik za roditelje mladih sportista". Republički zavod za sport, Beograd (2009).
- Čunović, K. i Vuković, Z. (2004). Slobodno vrijeme mladih. Gradska knjižnica „I. G. Kovačić“. Karlovac.
- Galić, M. (2003). Pedagogija sporta. Beograd.
- Hadžikadunić, A. (2012). Sport kao prevencija od destruktivnog izražavanja djece i omladine. Kriminalističke teme. Sarajevo: Časopis za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije. XII, Broj 3-4, (str. 233-242).
- Hadžikadunić, A., Borovina, A., Ahić, J., Sjenak, K., Purišević, F. (2016). Uloga lokalne zajednice u stvaranju sigurnih prostora za igru. Sportski logos. Naučno stručni časopis. Godina 15, broj 27. 2016.
- Janković, V. (1969). Pedagogija; Pedagoška problematika slobodnog vremena. Zagreb
- Karić, E., Grandić, R. (2010). Pedagogija i slobodno vrijeme. Tuzla
- Kljaić, S. (2005). Delinkvencija, maloljetnička. U Petz, B. (ur.). Psihologijski rječnik. Jastrebarsko: Naklada Slap.

- Omerović, A. (2013). Sport kao prevencija maloljetničkom prestupništvu utemeljen na funkcijama sportskog menadžmenta. Sarajevo: Fakultet sporta i tjelesnog odgoja. Dostupno na: http://savremenetehnik.ucoz.net/_ld/0/21_Master_rad_asad.pdf. Pristupljeno: 29. 05. 2015. godine
- Pehar-Zvačko, L. (2003). Slobodno vrijeme mladih ili... Sarajevo: Filozofski fakultet
- Petrović, K. (1980). Fizička kultura i naučno – istraživački rad. Zbornik radova – društvo i fizička kultura. Subotica: Radnički univerzitet – Veljko Vlahović (127 – 138).
- Prskalo, I. (2007). Kineziološki sadržaji i slobodno vrijeme učenica i učenika mlađe školske dobi. Izvorni znanstveni članak. Vol. 9, br. 2. Učiteljski fakultet. Zagreb
- Vukasović, A. (1999). Pedagogija. Zagreb

Podaci o autorima

dr Admir Hadžikadunić

Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu
ahadzikadunic@fkn.unsa.ba

prof. dr Elmedin Muratbegović

Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu
emuratbegovic@fkn.unsa.ba

Ajlina Jaganjac

Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu,
diplomirani kriminalista
ajlinajaganjac@fkn.unsa.ba